

Намжил Балдоно

ПЬЕСЭНҮҮД

НЭГЭДЭХИ АКТ

НЭГЭДЭХИ КАРТИНА

Боро хараа таһаржа, харанхышаг болоод байхада, намарай хүнийн нарийхан хурса нара гүбээгэй бүхэдөөр бултайжа, сийдэгэр сэггээн нэмжэн үүлэ нэбтэ харбан байна. Гүбээгэй бооридо нютагай баян Шаралдай зайпанай бууса, сомоотой хэбтэпэн хур хуурай хохир шэбхэ шэнги, түглыжэ харлан харагдана. Буусые голлон байһан городой янзын хуушан дарнигар модон гэрһээ үргэлжэлэн, ябаган хаалгатай үмхи хара харша, малай дал сарайда ошожо хадхана. Харшын ара үбэрөөр томо томо тэмээн халаахайн шара ногоон эшэнүүд ёрогшолдожо, нэбшээндэ сохигдоходоо, хүнийн хулгайшан шэнги, харша хорёо дээгүүр өөдэ һөөргөө үлэгэшэлдэнэ. Гэрэй нүгөө талада ород маягтай погреб байна. Погребой үүдэндэ буутай милици һахюул байна. Ехэ гэрэй үбэртэ үүдэнэй хоёр талада хоёр столб зоолгоотой, тэрэ столбдо нэгэ фонарь носоогдонхой.

Д а н д а р о н. Хуули засагай захяа заабари дүүргэнгүй байхадаа яаха ханаатай, ямар сэдхэлтэй байдаг зон гээшэбта?

Ц э р э н-Ж а б. Яаха ханаан маанарта байхаб даа, ноён... Хэнэйшые мэдэнээр, газаагаа газар гэшхэхэ ганса хаамхай үнээтэй хүн гээшэб. Тэрэнээ асаржа, тушаа гэнэ гээшэ гүт?

Д а н д а р о н. Тэрээнһээ ондоо малгүй хаа, тэрэнээл асаржа тушаахаш!

Ш а р а л д а й. Эдэ юрэдөө хайшаа жэгтэй, ямар болдолтой амитад болобо гээшэб? Хамаг юумэ ходо гэдэр-

гэлжэ байха. Үхэр малыетнай абахадаа, үлтэг харюуень түлэжэ үгэхэ юм шуу. Дайн сэрэгэй саг байна гэжэ мэдэхээ яанат!

Цэрэн-Жаб. Теэд, сэрэгэй хүнэһэ минии ганса үнээгээр бэлдэгдэхэ ёһотой болоһон юм гээшэ гү? Хэрбээ минии ганса үнээ абаха болоо һаа, зайһан, та одоол хүрэгөөрнь туужа, тушааха хүн гээшэ гүт? Үлтэгийнше түлэхэ гэнэ ха юмта.

Шаралдай. Минии хүрэгтэ хэзээ наһандаа хара буужа, хороо бусалжа ябахат, үгытэй таяан нохойнууд! Шам шэнги нохойдо минии зэргын хүрэгтэй болохо хуби заяан хүртөөгүй!

Жамбал. Хуби заяан ерэхэшье юумэ аалам. Эрвехэ наран, ээжэлхэ түрэ гэжэ байдаг юм гэгшэ!

Шаралдай. Дуулаба, хараба гүт, ноён Дандарон! Тэрэ улаан соведэй болоод унаһанһаа хойшо, эдэ таяан нохойнуудай хэлэ аман хурсадажа, шүбгэ шүүшэ шэнги болошоо юм! Эдээнииш яһынь гаргаагүйдэ болёон зон гээшэ.

Дандарон. Эдээнһээшье болохо эмниг зэрлиг адуу араата эмээллэжэ, хазаарлажа унадаг юм. „Эрвехэ нара, ээжэлхэ түрын“ үзүүлхэл байхаб! Эндэ дуугаржа байхынгаа орондо, эдэш элһэ шорой долёохо болохо!

Жамбал. Элһэ шорой долёолгохоороошье ехэ бү айлгагты. Долёожол ябаһан бэе байха! Зөөри шадалай зэргэ харалсажа, алба татаряа абаагүй, хари үрхэтын тоо гээд лэ хэдэн зуун малтай зайһаниие газар гэшхэхэ малгүй намтай адли болгожо, түлүүлдэгынь гайхалтай байна!

Цэрэн-Жаб. Тэрэл гайхалтай даа, хэнэйшье мэдэһээр, зайһанай зөөри гээшэ ойро холые шууюулжа, олоной нюдэ уһатуулжа, суглуулһан зөөри байхал даа. Хари тэрэнээ мэдэхэгүй, намайе нохойшолжо байна ха юм даа.

Дандарон. Зай, Цэрэн-Жаб Жамбал хоёр, намаяа мэдэхэл байхат. Минии сухал бү хүргэгты, харин үнгэрөө һаа хоюулайетнай абаашаад, тэрэ погреб соо хаажархихаб! Цэрэн-Жаб, ошоод үнээгээ асараад тушаа!

Цэрэн-Жаб. Яагаа бэрхэ юм гээшэб! Нарай нялха үхибүүдэйнгээ хоолой таһалжа, ганса үнээгээ асаржа тушаахал болоо хүн гээшэ бээб даа. Тушаагаа үгы һаамни, орохо нүхэмни олдохоёо болихо юм гээбы даа. Абажа ханаба аа бэээ!

Дандарон. Тиигэ. Цэрэн-Жаб, асаржа тушаа! Заа, Жамбал Тарбаев, ши юундэ абяагүй байнаш?

Шаралдай. Жамбал шэнги хүдэлмэришэ бэрхэ эрэ дураа хүрөө наа, нэгэ үхэрһөө байтагай арбаншье үхэр оломоор хүн гээшэл! Би шамда хэлээ хамнайб, хабар хадада модо бэлдэжэ үгэхөөр нэгэ найн хашараг намнаа абажа тушаалса гэжэ, тиижэ хэлээ (нэн бээб шамда? Али, мэлзэхэ байна гүш?

Дандарон. Тиигэ, тиигэ, Жамбал! Зайхан шамда туна хүргэхые оролдожо байха, ши тиихэдэнь шэлэ гээгээрээ таталдажэ байхаш. Яажа эшэнэгүйбши! Зайхан, та хашарагаа асараад тушаалсажархигты, хүлһыень хүдэлөөд харюулна бэээ, хэн хэнэйтнайшье хэрэг бүтэг.

Жамбал. Наһаараа зайханай барлаг боложо ябан бэе даа, балайшье гайханагүйб. Үнгэрхэдөө хууляар албадажа, барлагшалхань дутаба гү!

Дандарон. Хүрөө, хүрөө, Жамбал, бү үнгэрэ! Зай, ябагты! Үгы байза, энэ хүгшэнэйнгөө тухай юун гэбэт, зайхан?

Шаралдай. Хүгшэнэй тушааха малые би өөрөө тушаагуужам, ноён Дандарон. Бидэш худа ураг болохоёо байхан зон гээшэбди, иишээ ойлголсохо байхабди. Хари, тугаарай миниингээ үгэдэ хүгшэнием үрсэгэшүүлээд орхёо байнат, яахаб даа, тэрэ мэтын юумэ байгша даа. Нэгэ талаараа хүгшэн өөрөөшье зэмэтэй байха юм. Хүбүүгээ намда хүрьгэ оруула гэнээр үни холо болоо хүнби. Хүбүүн гээшэнь хурса бэрхэ хүбүүн.

Хүгшэн. Найн даа, зайхан, ехэ туна хүргэбэт, туньетнай харюулха юм ааб даа хүбүүмни. Хүбүүмни хойто нугада Санжын баабайнда худаг малталсажа байхан юм. Захяад, хүлеэжэ ядахадаа өөрөө ерэжэ, хуулиин урда нюур шарайгаа улайлгаба гээшэ хаб. Яагаашье хатуу шэрүүн ноёд гээшэб, али нимэ байдаг ёһотой юм гээшэ гү?

Шаралдай. Хатуу шэрүүн байгаа үгэдэ аргагүй саг болошоо даа. Зай, худагы, хүдэлмэри хүшын саг ойртожо байна, хүрьгэниемнил түргэн шамдуу хүргэжэ үгэхэ болоош!

Хүгшэн. Хүбүүн өөрөөл мэдэхэ бэээ. Ганса хүбүүгээ хүн болгохоһоошье ондоо би юу ханахабиб даа.

Дандарон. Ши, түрэнэн эхэнь хадаа, хүбүүндээ найн хэлэжэ ойлгуул! Залуушуудай ханаагаар ябаха

болоо наа, таба алхангүй тагалсагнаа торожо унахаш, хүгшэн!

Шаралдай. Зай, худагы, ойлголсобо гээшэ бээбди. Худа ураг болобо гээшэбди. Бэшыень хожом хэлсүүжэмди. Би хойноо орохонни, тэндэ баһа зон ерээд, хүлеэжэ байна. (Яаран гарана.)

Хүгшэн. Иигэжэ ябууд дундаа худа ураг болодог зан болошоо юм гээшэ гү?.. Яагаа жэгтэй юм!

Жамбал. Зайһанай набарта нэгэл ороо наа, дэмы бэлээр мултархань бэрхэтэй юм даа.

Дандарон. Зай, ябагты, дам дамаа, сааша саашань хэлэжэ ябаарайгты. Үглөө болосо алба түлбэрээ дүүргээгүй байһан хүнүүдые яһынь гаргахаб. Үнгэржэ ерээл наа, үлгэсэгөөжэрхихэб! Сэрэгэй үе гээшэ, улаагай харгын телеграфай столбнуудта үлгөөтэй байһан большевигүүдые хараа һэн бэээт? Зай, ябагты!

Цэрэн-Жаб, Жамбал, хүгшэн, хэдэн зон гаража ошоно.

Дандарон. Эдэ үгытэй таяан нохойнуудайш яһынь гаргажа һураһан байхаб. Үглөө болотор малаа тушаагагүй байһан хүнүүдын зорюута нэгэ гурбыень баряад, буудасагаажархихаб. Албаа һайнаар хэхэдэм атаман Семёнов ашыем харюулангүй яаха һэм! (Гэртэ ороно.)

Сэсэг (гэрэй саана бэээ нюугаад байһанаа гаража, тойрон хараашалаад, Дандароной хойноһоо). Хари арад зонһоо аша туһа ямараар хүлеэхыешни харана бэээбди!

Хүшэгэ

ХОЁРДОХИ КАРТИНА

Нэгэдэхи картинын байдалтай, мүн тэрэ үдэшэндөө үргэлжэлһэн хэрэг. Хуушан сарай доро хэбтэлһэн хасаг тэргэ дээрэ Дандарон һандайлан һууна. Базар-Сада хажуудань хултагашан байжа, нюудаг янзаар хөөрэлдэнэ.

Дандарон. Айлаар худаг малтааша боложо ябаха яагаа харатай гээшэб!

Базар-Сада. Бэлээр һэжэг түрүүлмээр зон бэшэ, али ородой айлаар хүдэлжэ ябаха барагдагша һэм.

Д а н д а р о н. Тан шэнги хүндэ үбгэд хүгшэдэй үгэ алдуулха угаашье бэлэн байна даа. Маанар мэтын хүнүүдтэш шортоо байгаа юм шуу.

Б а з а р-С а д а. Үгы даа, илангаяа манайш бурят зон гээшэ хэсүүхэн лэ байгаа юм, этигэжэ найдажа ябанаа эхир дүүдээшье хэлэдэггүй зонууд байха юм. Мэхэ гохомнай гү, али айха эшэхэмнай гү, тэрэмнай *Бурят* ходо урдаа ябадаг хамнай.

Д а н д а р о н. Гайн даа, гэбшэ. Ерэһэн хэрэгымни бүтээлсэжэ үгэбэт. Энээнһээ хойшо эбтэй гайн ябахын тула, түрүүшын минии бэлэг тандаа зорюулжа бариууб...

Нэгэ ташуур буу Базар-Садада үгэнэ.

125363
Б а з а р-С а д а. Энэмнай яагаа гайн юумэ гээшэб!

Буугынь абана. Энэ үедэ Сэсэг хаалгын саана харагдана.

Д а н д а р о н. Залуу ламбагайнараи зангынь гайн мэдэхэб! Хэзээ наһандаа буу шуугай хойноһоо оролсожо ябадаг бэшэ гү?

Б а з а р-С а д а. Хари, тэрэмнайшье ямар юм ааб даа, юрэдөө юушье, наа хүдөө газаа, хүни үдэр ябахата иимэ юумэн тоншье ехэ хэрэгтэй байдаг юм... Шоно нохой даа, алибаа дайсаншье гэжэ байха юм.

Д а н д а р о н. Илангаяа, хоёр хүлтэй, хүүлгүй нохой хэсүү! (*Энеэлдэнэ.*)

Б а з а р-С а д а. Тэрэшье зүб даа. Теэд, энэ хүндэтэ бэлэгэйтнай үлтэг харюу юугээр харюулха, бусааха гээшэбиб?

Д а н д а р о н. Зай, зай, яаха нэм! Ганаагаа бү зобогты. Минии бэлэг танай бэлэгэй харюу болуужан. (*Погреб заана.*) Танай үгэһэн бэлэг тэрэ погреб соо...

Шаралдай гэрһээ гарана.

Ш а р а л д а й. Айлшад, лама ноёд, гэртэ морилжо, сай хоол баригты!

Д а н д а р о н. Үбгэн зайһан, ганаагаа бү зобогты. (*Базар-Садада.*) Бусалтынгаа замда бараалхаад гарахаб гэнэ гэжэ ламхайда айладхаарайгтыл даа, гэбшэ.

Ш а р а л д а й. Гэбшэ, гэр тээшээ бусахатнай гү?

Б а з а р-С а д а. Багша ламхайн бэень бага зэргэ шэлээрхэнги, яараад байнам, удаан болошобо гээшэ

хаб. Һаянай холо ойроһоо бараг томоотой хүн харашье ябанагүй, шэнэ һониниешье дуулажа ядаад, һанаата болошоо гү, бэень тиимэ һэбэрэй байна.

Ш а р а л д а й. Зүб даа, үбгэн ламхайн буруушье бэшэ. Үбгэд бидэш заримдаа төөришөөд, юушье ойлгохоо болишоод байнхайбди. Сагынь тиимэ байна. Эзэн хаан унаад, Керенский ерээ һэн, тэрэмнайшье унаад, совет болоо һэн, совдеп унаад, Колчак, Семёновтой болоод байнамди. Одоошье ёһоор һайн тулгатай Семёнов хуулитай болоо зон бэшэ гүбди. Минии һанаан амараад байгша. Зүб гү, ноён?

Д а н д а р о н. Зүб даа! Семёнов бэшэнээр жэшээгүй шанга шэрүүн байха. Эдэ большевик үгытэй таяан нохойнуудыш алагдаһантай, амидытайень газар доро булажа, удахашьегүй дууһаха байха.

Ш а р а л д а й. Түргэн лэ тиигэжэ дууһахань болтогой! Совдеп болоод байхада, һалаа гээшэ гүбди гэжэ һанагдаад байһан юм. Семёновнай ерэжэ амииемнай абараа даа. Байза, гэбшэ, би тантай нэгэ бага уулзаха һанаатай хүн һэм, сүлөөдэ уулзахамнай гү? Тэрэ хүбүүнэй тухай ааб даа...

Б а з а р-С а д а. Тээ мэндэ танай ябаһанай һүүлээр, эхыень дасан дуудуулжа абаашаад, хэлэжэ хэлэжэ табяа һэм.

Ш а р а л д а й. Мүнөө энэ малай тушаалган дээрэһээ шалтуулжа, эхэтэйнь худа худагы болоод табиба гээшэ хаб. Зохидхоншье саг дайралдаа, юрэдөө манайда ерэхэ дуратай байна бээ? Харин, хүбүүмнай өөрөө юун гэхэ байгаа юм ааб? Эхынь гартаа оруулжа абаа һаа, хүбүүн хаана ошохо һэм даа.

Б а з а р-С а д а. Эхэньшье яаха һэм, хари хэлэхэ хэбэрынь, хэнэй хаяа һахижа, хэнэй гар хаража хэбтэхэ хүнбиб,— гэхэ хэбэртэй дуугараа һэн. Дурагүй байгаа һаа, дасан ошоод манайда хэбтээд, гороо мүргэл хээрэй гээ һэмби.

Ш а р а л д а й. Тэрэш бүри зохид, та тиигэжэ туһалагты. Хүгшэн өөрынгөө дураар болуужан, хари яараал һаамнай һайн һэн. Намарай хүдэлмэри хүшын саг боложо байна. Мүнөө хүлһэнэй хүниие зараха гээшэ тоншье хашартай хэсүү болошоо, өөрөө зоной хэрэг даангиб.

Д а н д а р о н. Басагаа хадамда үгэхэ тухай хэлэнэ гүт, зайһан?

Шаралдай. Үбгэн би хүрьгэнтэй болохо гэжэ байгаа хүм даа. Зайһанай халаа хэрэгтэй. Өөрын хүбүүн үрэ байхагүй, теэд...

Дандарон. Зайһанай шэрээ дараха хүбүүн хэрэгтэйл даа. Байза, орой боложо байна, даамалтнай бусажа ерээгүй гү?

Шаралдай. Ерээгүй ха, ойртоо бээ. Айлшад, гэртэ орожо, сай баригты, би хойто гэрээр ороод ерэхэмни. (*Ябаган хаалгаар гаража ошоно.*)

Базар-Сада. Тиимэ. Гэртэ орохоннай гү? (*Ябан-тараа.*) Эдэ хоёрые намай заажа барюулаа гэжэ хүн мэдэхэгүй юм бээ. Тон тэрээниие хэшээгээрэйгты.

Дандарон. Сэрэгэй нюуса гэшэ ааб даа, танаа юундэ мэдүүлхэмнайб.

Гэртэ ороно. Гэрһээ гоёлтын хубсаһа зүүшэ тэбэриһэн Рэгзэма аяга табэг бариһан Сэсэг, һасаран гурбан гарана.

Һасаран. Рэгзэма, би тантай сүлөөдэ уулзаха заахан хэрэгтэйб.

Рэгзэма. Аргагүй сүлөөдэ уулзаха ямар хэрэгтэй байгаа гэшэбта?

Һасаран. Энэ басагаа ябуулыт даа, гансаарантай-тнай уулзаха гэб.

Рэгзэма. Сэсэг, ши энэ хубсаһа абаад, хойто гэртэе ошожо байгаарай, би сагтаа хойноһоошни ошохоб. (*Барижэ ябаһан хубсаһаа Сэсэгтэ үгэжэ ябуулна.*)

Һасаран. Тэндэ тэргэ дээрэ ошожо һууял даа.

Рэгзэма. Яагаа залхуутай юм, хүн хараа һаа юун гэжэ һанахаб!

Хоюулаа тэргэ дээрэ һууна.

Һасаран. Та мүнөө һүни нааданда ошохотнай гү?

Рэгзэма. Мэдэнэгүйб...

Һасаран. Танай эндэ наадан болохо гэлсээ бэшэ һэн гү?

Рэгзэма. Та нааданда ошохоёо һанаа гүт?

Һасаран. Танай ошохо байгаа һаа, хани болол-сохоһоо арсахагүй һэм.

Рэгзэма. Асада нэгэ хүбүүн һамга бодхоожо аса-раа, тэндэ наадан болохол ха.

Һасаран. Хани болоод ошоходомнай яаха юм?

Рэгзэма. Залхуутай даа, мэдэнэгүйб... Танай нэр-этнай хэн бэлэй?

Н а с а р а н. Насаран.

Р э г з э м а. Насаран? Ha-ha-ha... Насаран гэжэ зохид нэрэтэй хүн байнат.

Н а с а р а н. Зүбшөөгөө гүт, Рэгзэма, хожуулаа нааданда ошохо болоо гүбди? (*Гарһаань баряад, бэе тээшээ татана.*)

Р э г з э м а. Зай, залхуутай, яршаг! Болил даа...

Н а с а р а н. Яаха һэм даа, хэн гэтэжэ байгаа гээбши.

Р э г з э м а. Таби түргэн, хүн ерэбэ! (*Һуга хүрэн гүйжэ гарана.*)

Сагаадай даамал орожо, гэрэй тээ урда байгаад, хормойдоо няалдаһан моринойнгоо үһэ нооһо ташуураараа хирмажа унагаан, хормой хотоёо һэгсэрнэ.

С а г а а д а й. Нохой хориит! Һөөе!.. (*Хоолойгоо занһан байна.*)

Н а с а р а н (*дал сооһоо гаража*). Хэндэ хэрэгтэй ябаһан, ямар хүмши?

С а г а а д а й. Зайһанхайда хэрэгтэйб.

Н а с а р а н. Хэрэгтэй ябаһан хүн һаа, гэртэ ороод уулзахагүй, газаа байжа бархираашаш юун гээшэб?

С а г а а д а й. Манай эндэхи нютагай заншал иимэ юумэл даа.

Н а с а р а н. Толгойгоо орёомоор олон үгэтэй хүн хаяаш?

С а г а а д а й. Би хуулиин хэрэгээр ябаһан хүм...

Ш а р а л д а й (*гэрһээ гаража*). Хэн бэ, энэ боро хараанаар ори бархи табиһан?..

С а г а а д а й. Зайһанхай, би Сагаадайб...

Ш а р а л д а й. Сагаадай даамал гүш? (*Сагаадайн хажууда ерэжэ.*) Юун болооб, яарал хэрэг болоо гү?

С а г а а д а й. Яаралшые хэрэг юу байхаб, залуу адуу унажа гарааб. Харгы хүндэ, уһа шабар, моримни нуларжа, арай гэжэ ерээб. Зайһанхай, гэртээ бусаад, бага зэргэ морёо таталуулаад ерээ һаамни яахаб гэжэ асууха гээ һэм.

Ш а р а л д а й. Хэрэггүй юумэнэй түлөө хүниие та-малжа байхат. Морёо мулталаад, тээлниг уруу табяад орхи.

Насаран гэртэ ороно.

Сагаадай. Зайханхай, миниитнай гэртээ бусажа ерээгүйдөө аргамнигүй. Угай ядахадаа намгамни түрхэмүүдтээ ошоһон юм... Үхэр буруумни хээрэ газар хоножо, шоно нохойн аманда орошоно гү, хулгай дээр-мэшэншье элбэг...

Шаралдай. Үхэрыетнай манай зараса Сэсэг басаган хуряалсажа асарна хэбэртэй нэн. Ноёднай сайлажа, эдеэлжэ һууна, ороод нюураа үзүүлээд гарахаяа яана гээ хүмши, даамал.

Сагаадай. Мүнөө ороод яахамниб. Зайханхай, гэртэмни табихадатнай яаха юм даа?

Шаралдай. Хариха бусахаяа хэлэнхаар, хэрэгээ бүтээжэ ерэнэнээ хэлыш!

Сагаадай. Базар үбгэн ерээ бээ? Ошоходоо зуураа ороод гараа нэм. Тогтохын амбайнда ошоһонни гэртээ үгы, деревни гарашанан байгаад, миин бусажа ерээб.

Шаралдай. Базар үбгэн ерээгүй. Даамал, энэ баригдааша хоёрыеш доодо голдо, Жамбалай бага хүбүүнэйдэ буу шуугаа хадагалаа юм гэлсэнэ, ши дуулаагүй гүш?

Сагаадай. Үгы, үгы! Дэмы худалаар юун гэжэ хэлэхэмниб.

Шаралдай. Эдэмнай мүнөө хүнэндөө доодо гол орожо, нэгжүүл хэхэ гэжэ хөөрэлдэнэ. Тон даа, шамда гэжэ хэлэнэм. Ноёдоороо хани бололсоод, мүнөө хүни ябалсаад ерэхэ болоош. Шамһаа ондоо найдалтай найн хүн үгы байна. Хуули дүүргэхэ минии уялга, минии захиралта дүүргэхэ шинии уялга.

Сагаадай. Наһаараашье нэгжүүлдэ ябалсажа үзөөгүй хүн нэм... Яагаа бэрхэ юм гээшэб... Намһаа ондоо хүн ошог лэ даа...

Шаралдай. Арсахаяа һанаа гүш? Хэнтэй хэлсэжэ байнаш? (*Гэртээ орохоо һанани.*)

Сагаадай. Зайханхай, тандаа нэгэ бага асараа нэм.

Шаралдай. Юун гэнэш?

Сагаадай. Багашаг юм даа. (*Лонхотой архи үгэнэ.*)

Шаралдай. Хара гү, энэш?

Сагаадай. Бэшэ, хааншан.

Шаралдай. Хааншан?! Хаанаһаа?

Сагаадай. Курдюковтой уулзааб. Кяхтаһаа бусажа ябаа нэн.

Ш а р л д а й. Даамал! Морёо мулталаад, тэрэ хүдөөнөө буулгаһан үбһэнһөө нэгэ тэбэри асараад үгэжэрхи. Нэгэ эрье гаргуулжа, айлшадаа хүндэлжэ байнам. Олон зоной хэрэг гээшэ бэээ, түргэлэ, халуун шуһа ама хүрэ. (*Гэртээ гүйжэ ороно.*)

С а г а а д а й. Амаа тоһодуулаа үгэдөө аргагүйл хүн гээшэш даа! Галда... (*Уруу дуруу гэдэргээ бусажа ябаһаар, Базар үбгэнтэй уулзана.*)

Б а з а р. Сагаадай гүш даа?

С а г а а д а й. Тиимэлби даа.

Б а з а р. Наашаал даа, хүйхэрни, манай Сэнгые барижа тушаагаа гэжэ юу хэлсэнэ гээшэб?

С а г а а д а й (*үг-маг гэжэ*). Дуулаагүйлби даа, хэн хэлээб? Хай, дэмы хэлсээ бэшэ юм гү?

Б а з а р. Али дэмы хэлсээ гээшэ гү? Тэрэ сугтаа худаг малтажа байһан Андрей гэжэ ородтой хоюулайень милицинүүд туугаад ябана, тушааба гээшэ гү гэжэ хэлээ. Гайхаад, тагнаад шамдажа, наашаа гэшхээб, хүнэй яаража ябахата газар холо. Дуулаагүй ха юмши даа?

С а г а а д а й. Дуулаагүйлби даа, мүнөө сагташ хүндэ юушые хэлэшэгүй байна даа. (*Гарана.*)

Б а з а р. Тиихэдээ шимни дуулаашье һаа, хэлэхэгүй хүн хаяаш даа. Үнэн тушаагдашоод, намай дуудуулаа һаань, шамай хэлэхэ юм гэжэ һанааб.

Базар үбгэнэй гэр тээшэ ошожо ябахадань урдаһаань Базар-Сада гарана.

Б а з а р. Сайн, гэбшэ!

Б а з а р-С а д а. Сайн, сайн Сэнгын баабай, энэ орой болоһон хойно юундэ ерэбэ гээшэбта?

Б а з а р. Зайһан татуулаа һэн...

Б а з а р-С а д а. Базар үбгэн, бэе хүнгэн, һайн ябана гүт?

Б а з а р. Һайн гээшэ гүб даа, хүл дээрээ һалиржал ябанаб даа.

Б а з а р-С а д а. Хүл дээрэһээ бугаагүй хадаа һайн даа. Дасан ошожо, гороо мүргэл хэхээ яанат?

Б а з а р. Арга шадал хүрэнэгүй. Гэбшэ наашаа ерэгтыл даа. (*Хажуу тээшэнь абаашажа.*) Та дуулаагүй гүт, минии Сэнгые барижа, тушаагаа гэжэ юу хэлсэнэб?

Б а з а р-С а д а. Тай, гайха! Аминдаа ябаһан Сэнгые тушааха гэжэ юум даа, үгы, дуулаагүйб!..

Б а з а р. Тугаар хахад үдэрэй хойнохон Сагаадай даамал зайхан дуудуулна, ошо гэжэ ябаһан юм. Ти-хэдэнь алба татарин доёмхо дүүргэ гэхэээ ханаа ха юм гэжэ ябажа байтарни, Сэнгэш тушаагдашоо гэжэ хүн хэлээ.

Б а з а р-С а д а. Тушаагдахаар юу хэнэн юм тэрэш, хулгай худал хэнэн гү?

Б а з а р. Гайхаад тагнаад ябанам, наһаараашье хулгай хэжэ, хурга орёохо бүдэй таһархай абажа үзөөгүй юм хэн.

Б а з а р-С а д а. Ямар ородтой худаг малтажа ябана гэлсээ хэм, али тэрэнь юумэтэй байгаа юм гү?

Б а з а р. Окоп малтахаяа Россида ошоо хамнай даа, тэндэһээ бусажа ерэнээр хандарһан бусаяа өөдэнь та-тааб гэжэ хүни үдэргүй хүнэй хара хүдэлмэри хэжэ ябаа юумэл даа.

Б а з а р-С а д а. Тушаагдаа гэжэ дуулаагүйб. Үнэ-хөөрөө тушаагдаһан байгаа наань, үглөө дасан ошожо, багша ламхайда айладхана бээш даа.

Залуу хүнэй дуулаха абяан холоһоо дуулдана.

Шулуун гангатай харгыда
Шудалаа морин юм байна даа.
Шуһан алаг зүрхэндэм
Шунаа амраг юм байна даа.

Б а з а р-С а д а. Гэртэ орожо, зайһантаяа уулзыш даа. *(Базар гэртэ ороно.)*

Дугар-Цэрэн ерэнэ.

Б а з а р-С а д а. Сайн. Дугар-Цэрэн Бимбаев!.. Тээ-мэндэ эжытэйтнай захяашыемни бодожо үзөө гүш?

Д у г а р-Ц э р э н. Энэ Шаралдайнда хүрьгэн боложо орохо тухай гү?

Б а з а р-С а д а. Тиймэ. Захяа хэм, баян томоотой айлда хүрьгэн ороо наа, эдихэ үмдэхөөр дутажа, агнааб гэжэ ой тайгаар тэнэжэ ябаханаа дээрэ гү гэжэ хананам.

Д у г а р-Ц э р э н. Үгы даа, Шаралдай та хоёрой хара барлаг болохогүй хаб даа!

Б а з а р-С а д а. Өөрөөл мэдыт та. Багша ламхайн ушаралтай хайн гэжэ абаралдахадань танай тала харал-

сажа, үгэ залгаа нэм даа. Өөрөөл мэдэгты! Зай, баяртай! (*Гарана.*)

Д у г а р-Ц э р э н. Хэтэрхэдээ абаралдалсажа байжа барлагшалхатнай бы?!

Базар үбгэн гэрнээ газар шэдүүлнэ.

Д у г а р-Ц э р э н. Сэнгын баабай яагаабта? Үгы, юун болооб?

Б а з а р. Эдэшни сохижо, наншажа алахаяа ханабал... Сэнгэ Андрей хоёрымнай барижа хаажархёо хаям. Мүнөө намай дуудуулжа, буугаа хаана нюугааб гэжэ нураал.

Д у г а р-Ц э р э н. Тиэхэдэнь юун гэжэ хэлээбта?

Б а з а р. Ямар буугай тухай хэлэһыень мэдээгүй аад, юу хэлэхэбиб даа. Занаха захиха гээшэнь аргагүй. Ши мэдэнэ гүш? Юун бууда ороолдоһон юм?..

Д у г а р-Ц э р э н. Үгы.

Б а з а р. Хүбүүнш большевигүүдээр ниилээд, хуули засагта эсэргүүсэжэ байна, тархьяа эдихэнь, тэрэ буу нюуһан газарынь ошожо мэдээд, ерэжэ хэлээ нааһни табихабди гэнэ.

Д у г а р-Ц э р э н. Ямар нохойнууд гээшэб!

Б а з а р. Ши сугтаа ажал хэжэ ябаһан хүн хадаа мэдэхэшье байжа болохош, мэдээ наа хэлэжэ үгөөд, Сэнгэ Андрей хоёроо гаргажа абаял даа.

Д у г а р-Ц э р э н. Намда хэлээгүй, би юушье мэдэнэгүйб...

Б а з а р. Фронт дээрэ окоп малтаха гэжэ ошоходонь нэгэ зобожо тулижа нуугаа бэлэйб. Бусажа ерэхэдэнь баярлажа, нарандаа гараад нуутарни, ямар газар дороһоо гараһан гайда оробо гээшэбиб.

Д у г а р-Ц э р э н. Сэсэгтэй уулзаа гүт?

Сэсэг хаалгын хажууда ерэжэ, тэрэ хоёрые хараһаар зогсоно.

Б а з а р. Уулзаагүйб. Өөрөө мэдээгүй наань, дуулгаадшье яахаб. Залуу бага хүн уйлаха бархирха, харагдангүй түргэн зайлахамни. Яаха гэжэ даа, тэрэ буу суурайнь нураг бэдэрхэмни. Үнэн юм гү, худал хардалга юм гү, хэн мэдэхэб. Ямар саг болоо гээшэб даа, ши энээгүүрээ ойлголсол даа. (*Ябана.*)

Ш а р а л д а й (*саана дуугарна*). Басагад!

Сэсэг. Баабай, намай хүлээгээрэй, би сагтаа ерэхэб. (Гэдэргээ ороно.)

Дугар-Цэрэн (өөртөө). Хайшан гэжэ мэдэгдэжэ, баригдабаб! Яаха гээшэб?!

Базар. Уулзаха аргамни үгы. Юун гэжэ хэлэхэбиб. Мэдэһэн байгаа һаань, аргынь оложо һамааргаарай... (Гарана.)

Сэсэг (гэрһээ гарана). Дугар-Цэрэн, баабай хайшаа ябашооб?

Дугар-Цэрэн. Аргаар, аргаар дуугара!

Сэсэг. Баабай та хоёр юу хөөрэлдэбэт?

Дугар-Цэрэн. Мэдээгүйлби, юу хөөрэлдөө һэмбибди...

Сэсэг. Та хоёрой хөөрэлдэһые би мэдэнэм, хоюулан намһаа нюунат.

Дугар-Цэрэн. Сэсэг, дэмы юумэ бү хэлэл даа, юун нюуса юумэ хэлсэхэмнайб.

Сэсэг. Та хоёр намһаа нюунат, би бултыень мэдэнэм, намда хэлээ һэн.

Дугар-Цэрэн. Юу хэлэнэш даа, хэн шамда юун гэжэ хэлээ юм?

Сэсэг. Ахайешни барижа тушаагаа гэжэ зайһанай Рэгзэма хэлээ һэн. Ахайшни барнааг болоо гээ һэн.

Дугар-Цэрэн. Дэмы юумэ бү хэлэл даа. Сэнгые юундэ тушааха һэм. Рэгзэма шамайе гасаалаа юм бээ.

Сэсэг. Яагаа гайхалтай юм! Ахыешни барижа тушаагаа, барнааг болгоо гэжэ гасаалха юм гээшэ гү?

Дугар-Цэрэн. Рэгзэмагай үргэ хэлэ мэдэхэгүй һэн гүш.

Сэсэг. Теэд ямар хүнүүдые асаржа, энэ погреб соо хаагаад, һахижа байнаб?

Дугар-Цэрэн. Заабол хүниие хаагаад, һахюул табиха юм гэжэ хэн шамда хэлээ юм?

Сэсэг. Тугаар мал хуряагаад ерэхэдэмни, Рэгзэма хэлээ һэн. Гайхаад погребой хажуугаар ябахатам, һахюулынь хорёо һэн. Баһа тиигээд, нээрээ, урда гэртэ сай оруулжа ябатарни, энэ начальнигынь Базар-Садада нэгэ ташуур буу үгэжэ байгаа...

Дугар-Цэрэн. Базар-Садада гү?

Шаралдай гэрэй араһаа гаража, тэрэ хоёрые хараһаар, хаалгын хажууда зүг татан гаража ерэнэ.

Шаралдай. Энэ хэнтэй байнаш, яба түргэн, уһаа асара!

Сэсэг. Баһа энэнь бархираад гаража ерэбэ!

Шаралдай (*танижа байжа*). Энэ хэмши даа? А, Дугар ерээ гүш? Наашаа, наашаа гэртэ оро.

Дугар-Цэрэн. Гэртэ орохошьегүй хаб даа...

Шаралдай. Оро, оро, эдэ ерэнэн айлшадтай танилсахаш.

Гэрһээ Дандарон хоёр милиционертэй гарана. Хаалгаар Сэсэг Сагаадай хоёр ороно.

Дандарон. Тэдэ хоёрые гаргаад абажа ерэгтылши. Зай, зайһан, өөрөө ошолдохо гүт, али хэнтнай ябалсахаб?

Шаралдай. Энэ манай Сагаадай даамал ошолдохо. (*Сагаадайда.*) Даамал, мориншни бэлэн гү?

Сагаадай. Морёо эдеэлүүлжэ байгааб...

Дандарон. Таанар ошоод, моридоо бэлдэгты!

Хоёр милиционернүүд гарана.

Шаралдай. Даамал, шишье морёо асаржа түхээрэ.

Сагаадай. Минии морин ябажа бирахагүй ха даа.

Шаралдай. Намар дунда эсэхэ морин гэжэ байха юм гү? Хэрэггүй юумэ бү дуугара. Ябалса, даамал!

Сагаадай дурата дурагүй гарана. Һасаран Кононов Сэнгэ хоёрые погребһоо туужа гаргана.

Дандарон. Зай, Базарай Сэнгэ! Эсэгыешни асаруулжа һурааб. Эсэгэшни шамай буу зэбсэгээ Доодо голдо нюугаа юм гэжэ хэлээ.

Сэсэг. Ахай!..

Сэнгэ. Худалаар бү хэлэ, ноён милици! Шамшэнги нохойн мэхэдэ орохоор тиимэ тэнэг хүн бэшэб.

Дандарон. Яагаа гэнэш? (*Сэнгые сохино.*)

Сэсэг. Дугар-Цэрэн! Эдэшни яахадаа ахыемни сохижо байха юм? Амитан зоние зобоохо гэжэ ерээ юм гү?

Кононов. Гараа гамна, дэмы үбдэхөөжэ байнаш, ноён милици!

Дандарон. Манайш гар һурамхи, дэмы химда үбдэхөө болишоһон байха юм! Шинишье тархида тур-

шаад үзэхэдэ болохо. Муу катаржан, большевик! (Сохино.)

Шаралдай. Яагаа хэдэрнүүд гээшэб! Улаан бургаанаар нюргануудынь шолбо сохёо наа хэлэхэ хэн ха.

Сэсэг. Шаралдайн хэлэхые дуулыш! Амынь заара татажархийайб шамай.

Дугар-Цэрэн. Байза даа, шамайе!..

Дандарон. Хэдэрынъ гаргахаб, амидыгаар арһаһынъ үбшэхэ шулахаб, зай, хаана буу зэбсэгээ нюугаа хэмта, хэлэгты!

Сэсэг. Бү хэлэнэй даа, бү хэлэнэй!

Дугар-Цэрэн. Дуугай, дуугай, юу мэдээд дуугарнаш?

Дандарон. Зай, хаана нюугаабта, хэлэгтыл даа.

Кононов. Шинии олохогүй газарта!

Дандарон. Олохогүй газарта гү? Тиигээ наа, нүхэдөө заагтыл даа, хэр зэргэ олон нүхэдтэй болообта? Минии гарта ороһон хойноо хэзээдэ хэлэхэл байхат!

Кононов. Манай нүхэдэй тоо танай толгойдо багтахагүй байха!

Дандарон. Тиимэ бии? Муу нохойнууд! Азаргаев, юу хараад байгаабша! Нагайкын эрдэм харуулаад үгэлши!

Һасаран сохино.

Сэсэг. Дугар-Цэрэн, баһа сохижо байнал!

Дугар-Цэрэн. Ямар шононууд гээшэб! Байза даа шамай...

Сэнгэ. Начальнигай гар тэсэнгүй, нагайкатай милици хэрэглэхэ саг болобо гээшэ бы!

Дандарон. Ши муу бурят! Энэ катаржан барнаагтай ниилээд, тархья эдихээ ябаһанаа мэдэнэ гүш?

Сэнгэ. Та өөрынгөө тархи бү залгижархигты, ноён милици!

Дандарон. Муу нохойнууд! Та большевигүүдые узуур үндэһөөртнай үгы хэхэб! Хара түрмын оёорто хатааж алахаб.

Кононов. Арбан хоёр жэлэй катарга хатаажа шадаагүй юм даа. Ши бираха аабши даа.

Дандарон. Буу зэбсэгээ нюуһан газараа хэлэхэгүй гүт?

Кононов. Бэдэрыш даа.

Д а н д а р о н. Абаашаад, тэрэ погреб соонь хаажар-хигты! Хүл нюсэгөөр мүлхэн дээрэ байлгахада мэдэрхэл байхаш! Абаашагты! (*Абаашажа хаана.*)

Д а н д а р о н (*Һасаранда*). Харуулаа нягта хайн хаража байхат. Эндүүрэл гараал наа, хара тархяартнай харюусуулхаб. Ойлгоно гүш?

Һ а с а р а н. Ойлгооб, ноён начальник.

Д а н д а р о н. Ябагты, юу хараад гэдылдэжэ байгаабта!

Ш а р а л д а й (*шэхэндэнь шэбэнэн*). Тэрэ бага хүбүүнэйдэнь гэжэ абьяан бии. Тэндэнь хайнаар үзэхэт. Өөрөө гэртээ үгы. Һамганиинь амалгайл эхэнэр байха.

Дандарон, Шаралдай, Һасаран гарана.

Ш а р а л д а й (*хаалга гараһан хойноо*). Дугар-Цэрэн, намай хүлээгээрэй, би сагтаа айлшадаа мордохуулаад ерэхэб. (*Гарана.*)

Р э г з э м а. Сэсэг, түргэн хубсалаад ерэ. Нааданда ошоё. Минии хуушан тэрлиг зүүн ханада үлгөөтэй байха.

С э с э г. Би ошохогүйб.

Р э г з э м а. Юуншни оробо гээшэб? Зай, яба яба түргэн, баабай ошолдог гээ хэн. (*Сэсэг гарана.*)

Р э г з э м а. Дугар-Цэрэн, хэрэглэхэдэ хий һалхин дутаба гэнэнһээ удхатай, ши юундэ тумархаба гээшэбши?

Д у г а р - Ц э р э н. Би ошохогүйб, сүлөөмнигүй. Һая хүдэлмэриһөө ерээд, эсэнги байнам.

Р э г з э м а. Яа гээбши даа!.. Шинишье ошоогүй хада сугтаа ошохо хүн олдохо юм ааб даа.

Д у г а р - Ц э р э н. Тиигээл наа, хайн даа!

(*Шаралдай һөөргөө ороно.*)

Ш а р а л д а й. Зай, айлшаднай мордобо даа... Ба-сагад, таанар наадан зугаа тээшээ ябагты. Ехэ орой болотор бү ябаарайгты... Айлшадтай харатай гээшэбди. Дугар-Цэрэн ябал даа наашаа, манайда ороё.

Хоюулаа гэртэ ороно, Һасаран Рэгзэмагай хажууда ерэнэ.

Р э г з э м а. Һасаран, та баһа зүрхэтэйшэг эрэ байнат... Тугаар тэрэ хоёр большевигые сохижо байхыетнай хараад, баярлажа байгааб. Тантай ябаханда бээдэ аюулгүй, дэмы түбһэн хүн халдахашьегүй, һанаа амар гээшэ хадаа...

Н а с а р а н. Намтай ябаһан хойноо һанаагаа бү зобыш! Биш тэрээхэнээ шадахал байхаб. (*Сэсэг гаража ерэнэ.*)

Р э г з э м а. Зай, Сэсэг, яба! Яагаа удаан боложо, юугээ хэбэш!

Н а с а р а н. Ябая даа, Рэгзэмахан! (*Дуулана.*)

Наадан намгүй болодоггүй,
Наншалдаанһашье айдаггүйб.
Шэлэ хүзүүн шэмшэрнэ,
Шэнэнэн гасуу буухань ха... (*Гарана.*)

Дугар-Цэрэн гансаараа гэрһээ гарана.

Ш а р а л д а й. Дугар-Цэрэн, тээлниг соо манай зээрдэ айлшадай моридтой ябаа һэн, харажархёоройл даа.

Д у г а р - Ц э р э н. Нохойн толгой! Хэр намай барлагшалагша аабши!

Погребой һажуул Зурбаан тээшэ ошоно.

З у р б а а н. Саагуур яба!

Д у г а р - Ц э р э н. Энэ погребой үүдэ һахижа байнхаар суургалаад, гэртэ орожо унтахаяа яаһан хүмши?

З у р б а а н. Суургалаашье һаа һажуулгүй орхижо болодоггүй юм. Саашаа, саашаа, дүтэ бү ерэ!

Д у г а р - Ц э р э н. Дүтэ ябашагүй ямар нарин газар болошоо юм?

З у р б а а н. Үгэ дуулангүй, дүтэ ерэнэн хүниие буудаха эрхэтэйб.

Д у г а р - Ц э р э н. Үргэн эрхэ эдлэнэн хүн ха юмши (*гарана.*)

Забһар болоод байтар, холоһоо шонын улиха дуулдажа, эндэ тэндэ нохойнууд хусалдан улилдана. Хони ямаан мааралдан, хүхэнэйдэн, үхэр бурууд үүгэнэлдэнэ. Һажуул Зурбаан погребоо нэгэ тойроод, үүдэндээ ерэжэ, тамхья татажа һуутарнь, газараар нэгэ хулганаан бүрбэгэнөөд гүйжэ арилна. Тэрээндэ тархья эрьежэ һуутарнь, харанхы сооһоо Дугар-Цэрэн гаража, погребой хушалта дээгүүр мүлхижэ, орой дээрэнһе гаран, Зурбааниие харана. Тиигэжэ байтарнь, Жамбал саанаһаанһа гаран. Дугар-Цэрэн харайжа бууһаар Зурбаанай бууе абажа, амынь таглан, гарынь хүлээд хаяна. Жамбалда бууень үгэжэ, погребой үүдэ угзарна.

Д у г а р - Ц э р э н. Суургатай!.. Түлхюурынһе хаана гээшэб! (*Һажуулай хармаанда үзэнэ, олоногуй.*) Яаха гээшэб? Энэ суургада торожо, хамаг хэрэгни халахань

гү? Зайһанда байгаа ёхотой! (*Зайһанай үүдэндэ гүйжэ ошоһоор, үүдэ тоншоно.*)

Шаралдай. Хэмши?

Дугар-Цэрэн. Биб.

Шаралдай. А, хурьгэн хүбүүн гүш? Унтаха гэжэ хэбтээлби. (*Үүдэ нээнэ.*) Үүе! Яалайш!

Дугар-Цэрэн. Абья бү гара! Погребой түлхюур абаад аса!

Шаралдай. Яахашни гээшэб! Намда үгыл, ноёд абаад ябашоо.

Дугар-Цэрэн. Тэрэ үүдээ нээжэ үгөө наа, амиды үлдэхэш. Үгы наа, бээдээ гомдо. Тэрэниие харана гүш! (*Нахюулые заана.*)

Шаралдай. Хурьгэн хүбүүмни, яалайш, хайрлыш!

Дугар-Цэрэн. Олон юумэ бү дуугара! Түлхюурээ түргэн аса!

Шаралдай. Үгыл даа, үгыл!

Дугар-Цэрэн. Хойш, тэрэ дээрэшни үлгөөтэй байгааша юун гээшэб? Абаад гара наашаа!

Шаралдай. Бэеһээ дээшээ хүниие зандажа, бадашан байхаяа эшэхээ яанаш! (*Түлхюурээ абажа гарана.*)

Дугар-Цэрэн. Тэрэ үүдэ нээ түргэн.

Шаралдай. Тонохошни гү?

Дугар-Цэрэн. Нээ гэнэм түргэн!

Шаралдай. Ноёдойнгоо ерэхэдэ юун гэжэ хэлэхэ гээшэбиб?

Дугар-Цэрэн. Хэлэхээ эртэнһээ бэлдэжэ байгаарай, нээ түргэн! (*Шаралдай үүдэ нээнэ.*)

Дугар-Цэрэн. Сэнгэ, байна гүш?

Сэнгэ. Байнам, Дугар гүш? (*Гарана.*)

Дугар-Цэрэн. Гарыт наашаа!

Сэнгэ. Андрей Михайлович, гарыш наашаа!

Кононов. Бимбаев?

Дугар-Цэрэн. Нүхэд, түргэн зайлыт эндэһээ, баригты энэ буу... Ой тайга гараха гэлсэгшэ хамнайбди. Тэрэ сагнай ерээ бэшэ гү?

Сэнгэ. Зайһан, адуунш хаанаб?

Шаралдай. Хээрэ, бэлшээрідэ.

Дугар-Цэрэн. Худалаар бү хэлэ, гурба-дүрбэн морид тээлниг соонь бэлшэжэ ябана.

Сэнгэ. Хазаар тохомшни хаанаб? Гаргаад, моридоо баряад үгэлши?

Дугар-Цэрэн. Би мэдэхэб!

Кононов. Зай, хүбүүд! Нүхэдөө суглуулжа, буу зэбсэгээ барижа, тэмсэжэ орохо сагнай болобо. Зүб хэлэнэ гүб?

Дугар-Цэрэн. Зүб хэлэнэт. Шамдаеыл!

Сэнгэ. Энэ Шаралдайгаа яаха гээшэбибди?

Кононов. Яахаб даа, буудан гэхэдэ нэгэ тобшын сэнгэй тархи байна.

Сэнгэ. Энэ погреб уруунь хаяжархия.

Кононов. Хаягты саашань!

Дугар-Цэрэн. Хүйтэн нүхэн соогоо өөрөө хуугаад туршаг! (*Шаралдаие погреб соонь хаана.*)

Кононов. Зай, хүбүүд! Нэгэшье алхам сухарилтагүй ябаба гээшэбди!

Хүшэгэ